

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

На правах рукопису

МАКАРЕНКО ВІКТОРІЯ ВАДИМІВНА

**ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО СПРИЙМАННЯ МУЗИКИ ДІТЬМИ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ЗВ'ЯЗКУ З ЇХНІМ
ОСОБИСТІСНИМ СТАНОВЛЕННЯМ**

Спеціальність: 053 «Психологія»
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

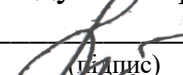
Науковий керівник:
**ПРИСНЯКОВА Людмила
Макарівна,**
кандидат психологічних наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 8 від 27.12.22

Завідувач кафедри

 Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис) (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завдувач кафедри психології

 Людмила ПРИСНЯКОВА

«10» лютого 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
МАКАРЕНКО ВІКТОРІЇ ВАДИМІВНИ**

1. Тема роботи: «Особливості емоційного сприймання музики дітьми молодшого шкільного віку у зв'язку з їхнім особистісним становленням».
2. Науковий керівник роботи: кандидат психологічних наук, доцент кафедри Пріснякова Людмила Макарівна. Затверджені наказом вищого навчального закладу від «29» жовтня 2022 року № 4
3. Строк подання роботи на кафедру: 14.02.2023р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: виявлення істотних особливостей емоційного сприймання музики та зіставленні їх із загальними закономірностями особистісного розвитку учнів, з'ясування можливостей виховного впливу сприймання музики на дітей молодшого шкільного віку.
5. Завдання кваліфікаційної роботи
  - дослідити статево-вікові, суб'єктні та характерологічно зумовлені особливості емоційного сприймання музики молодшими школярами;
  - визначити перспективні напрямки використання виховних можливостей емоційного сприймання музики у психолого-педагогічній взаємодії з учнями молодшого шкільного віку;
  - провести психодіагностику та здійснити аналіз отриманих результатів;
  - сформулювати отримані висновки.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2022 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2022 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2022 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2023 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2023р.	виконано

Науковий керівник _____ _____ Людмила ПРИСНЯКОВА

Здобувач вищої освіти _____ Вікторія МАКАРЕНКО

Дата видачі завдання 29.09.2022 р.

АНОТАЦІЯ

Макаренко В.В. Особливості емоційного сприймання музики дітьми молодшого шкільного віку у зв'язку з їхнім особистісним становленням/ Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВВПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

Формування духовно багатой, соціально активної особистості підносить значення музичного мистецтва у вихованні підростаючого покоління. Музика справляє сильний вплив на емоційну сферу людини, на розвиток емоцій дітей, виховання їхніх почуттів. У психолого-педагогічній літературі підкреслюється, що музика є одним із найефективніших засобів розвитку емоційної сфери людини, показано важливість формування у дітей здатності переживати художні образи музики як психологічної основи музично-естетичної культури / О.М.Леонт'єв, Б.М.Теплов/.

У дитинстві емоції виступають основою формою регуляції поведінки та процесу становлення особистості як цілісного утворення/ Л.С.Виготський, В.К.Котирло/. Вплив на дитину у молодшому шкільному віці через її емоційну сферу може виявитися ефективним за умови адекватного вибору його методів і засобів/ М.Й.Боришевський, О.В.Скрипченко, Т.М.Титаренко/.

Необхідно звернути увагу у зв'язку з цим на значні потенційні можливості музичного виховання молодших школярів. Слухання музики викликає в дитини різноманітні переживання і почуття, що створює психологічну основу для опосередкованого впливу на її емоційні стани, процеси і властивості, а відтак і на процес формування її особистості. Через це виникає необхідність вивчення емоційних проявів дітей у ситуації сприймання

музики та особливостей впливу музичних творів на емоційну сферу молодшого школяра.

Аналіз досліджень дає підстави стверджувати, що особливості емоційного сприймання музики молодшими школярами не були об'єктом окремого послідовного науково-психологічного вивчення. Концептуальна та дослідно-експериментальна не розробленість цієї проблеми зумовила вибір теми даного дослідження, аналізуються праці, у яких розглядається психологічна сутність емоційного сприймання музики / В.М.Авдєєв, Л.Л. Бочкар'єв, В.К. Вілюнас, О.Г. Костюк, В.Д. Остроменський, К.В. Тарасова, R. Franses, D. Sergeant, S. Roche/ , дається характеристика емоційного сприймання музики як процесу взаємодії суб'єкта і об'єкта / В.К. Белобородова, Г.Н.Кечхуашвіль, В.В. Медушевський, Е.В. Назайкінський, Г.Н.Тарасов, Б.М. Теплов, А. Sorchak, A.Wellek / , вивчаються різні психологічні аспекти музичної діяльності молодших школярів / Т.О.Баришева, Х.М. Василькевич, І.Л. Вахнянська, Н.О. Ветлугіна, Г.Г. Ісаєва, О.М.Лазаревська, М.А.Мацейків, С.І. Науменко, S. Vimberg, E. Kurt/.

Ці дослідження свідчать, що за відповідної роботи у дітей молодшого шкільного віку можна сформуванати досить високий рівень музичного сприймання, творчого музичного мислення, музикальності, емоційно-естетичного ставлення до музичних творів. Водночас дослідники відзначають недостатній загальний рівень музичного розвитку молодших школярів, слабе використання можливостей впливу музики на формування емоційної сфери учнів у педагогічній практиці.

Оскільки сприймання музики є не лише важливим самостійним видом музичної діяльності, але й необхідною складовою частиною всіх інших її видів, його вивчення завжди було одним із головних завдань психології музики, педагогіки, музикознавства. Розвиткові музичного сприйняття надається універсальна роль. Його провідними характеристиками виступають усвідомлення змісту музичного образу та переживання його виразного значення / Б.В. Асаф'єв, Л.О. Мазель/.

Важливе значення має включення сучасними дослідниками процесу емоційного сприймання музики молодшими школярами у діяльнісний контекст. Вивчено деякі істотні аспекти залежності музичної діяльності, розвитку музикальності школярів від спеціально організованого процесу навчання музики, комплексного і проблемного підходів до нього.

Розглянуто вплив процесу засвоєння початковими здібностями, розумінням цих засобів учнями молодшого шкільного віку, залежності музичної діяльності учнів від їхніх особистісних особливостей.

Разом із тим дослідники констатують недостатність і неповноту науково-психологічних знань у сфері емоційних проявів молодших школярів у ситуації сприймання музики /Т.О. Баришеві /, впливу музики на формування дитячої особистості /Х. М. Василькевич, В.Д. Ост роменський/, психологічних механізмів музичних переживань / Л.Л.Бочкар'юв, А. Wellek/ та ін.

Розрив між реальним запитами виховної діяльності, значними потенційними можливостями музичного виховання та недостатньою вивченістю особливостей емоційного сприймання музики молодшими школярами спричинив необхідність заповнити відповідну прогалину.

Проведений огляд літератури показав, що емоційне сприймання музики взагалі і молодшими школярами, зокрема, привертало увагу багатьох дослідників. Проте розгляд цього здійснювався здебільшого на теоретичному рівні, тоді як експериментальних досліджень у цій сфері явно недостатньо.

Аналіз досліджень привів до розуміння емоційного сприймання музики як процесу сприймання / слухання, відображення / музичного твору у його емоційному аспекті, з урахуванням когнітивних, інтелектуально-логічних складових, основним результатом, наслідком якого є виникнення й розвиток музичного переживання

Наукова новизна дослідження полягає у вивченні цілісного процесу емоційного сприймання музики молодшими школярами у різних його аспектах, виявлення його істотних статево-вікових, суб'єктних та

характерологічно зумовлених особливостей, визначені найбільш типових особливостей емоційного сприймання музики дітьми молодшого шкільного віку.

ABSTRACT

Makarenko V.V. Peculiarities of the emotional perception of music by children of primary school age in connection with their personal development/ Qualification work for obtaining an educational degree "master" in the specialty 053 Psychology (educational and professional program "Psychology". VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

The formation of a spiritually rich, socially active personality elevates the importance of musical art in the education of the younger generation. Music has a strong influence on the emotional sphere of a person, on the development of children's emotions, and the education of their feelings. In the psychological and pedagogical literature, it is emphasized that music is one of the most effective means of developing the emotional sphere of a person, it is shown the importance of forming in children the ability to experience artistic images of music as the psychological basis of musical and aesthetic culture / O.M. Leontiev, B.M. Teplov/.

In childhood, emotions are the main form of behavior regulation and the process of personality formation as a whole formation/ L.S. Vygotskyi, V.K. Kotyrlo/. The influence on a child in elementary school age through his emotional sphere can be effective, provided that his methods and means are adequately chosen/ M.Y. Boryshevskyi, O.V. Skrypchenko, T.M. Tytarenko/.

In this connection, it is necessary to pay attention to the significant potential opportunities of musical education of younger schoolchildren. Listening to music evokes various experiences and feelings in a child, which creates a psychological basis for indirect influence on his emotional states, processes and properties, and therefore on the process of forming his personality. Because of this, there is a need

to study the emotional manifestations of children in the situation of music perception and the specifics of the influence of musical works on the emotional sphere of a younger schoolboy.

The analysis of the research gives reason to claim that the features of emotional perception of music by younger schoolchildren were not the object of a separate, consistent scientific and psychological study. The conceptual and research-experimental lack of development of this problem led to the choice of the topic of this study, the works are analyzed, which consider the psychological essence of emotional perception of music / V.M. Avdeev, L.L. Bochkarev, V.K. Vilyunas, O.H. Kostyuk, V.D. Ostromenskyi, K.V. Tarasova, R. Franses, D. Sergant, S. Roche/ , a description of the emotional perception of music as a process of subject-object interaction is given / V.K. Beloborodova, G.N. Kechhuashvily, V.V. Medu Shevskiy, E.V. Nazaikinskyi, G.N. Tarasov, B.M. Teplov, A. Sopchak, A. Wellek /, various psychological aspects of musical activity of younger schoolchildren are studied / T.O. Barysheva, H.M. Vasylykevich, I.L. Vakhnyanska, N.O. Vetlugina, H.G. Isayeva, O.M. Lazarevska, M.A. Matseikiv, S.I. Naumenko, S. Bimberg, E. Kurt/.

These studies show that with appropriate work, children of primary school age can develop a fairly high level of musical perception, creative musical thinking, musicality, and an emotional and aesthetic attitude to musical works. At the same time, researchers note the insufficient general level of musical development of younger schoolchildren, the weak use of opportunities for the influence of music on the formation of the emotional sphere of students in pedagogical practice.

Since the perception of music is not only an important independent type of musical activity, but also a necessary component of all its other types, its study has always been one of the main tasks of music psychology, pedagogy, and musicology. The development of musical perception is given a universal role. Its leading characteristics are the awareness of the content of the musical image and the experience of its expressive meaning / B.V. Asafev, L.O. Mazel/.

It is important that modern researchers include the process of emotional perception of music by younger schoolchildren in the activity context. Some essential aspects of the dependence of musical activity, the development of schoolchildren's musicality on the specially organized process of music education, complex and problematic approaches to it have been studied.

The influence of the process of assimilation of initial abilities, the understanding of these tools by students of primary school age, the dependence of musical activity of students on their personal characteristics is considered.

At the same time, researchers note the insufficiency and incompleteness of scientific and psychological knowledge in the field of emotional manifestations of younger schoolchildren in the situation of music perception / T.O. Baryshev /, the influence of music on the formation of children's personality / Kh. M. Vasylykevich, V.D. Ost Romansky/, psychological mechanisms of musical experiences / L.L. Bochkarev, A. Wellek/ and others.

The gap between the real demands of educational activities, the significant potential opportunities of musical education, and the insufficient study of the features of emotional perception of music by younger schoolchildren caused the need to fill the corresponding gap.

The literature review showed that the emotional perception of music in general and by younger schoolchildren, in particular, attracted the attention of many researchers. However, consideration of this was carried out mostly at the theoretical level, while experimental research in this area is clearly insufficient.

Analysis of research led to understanding of the emotional perception of music as a process of perceiving / listening, reflecting / a musical work in its emotional aspect, taking into account cognitive, intellectual and logical components, the main result of which is the emergence and development of musical experience

The scientific novelty of the study consists in the study of the holistic process of emotional perception of music by younger schoolchildren in its various aspects, the identification of its essential sex-age, subject and characterologically determined

features, the most typical features of emotional perception of music by children of younger school age are determined.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ, СПРИЙНЯТТЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАКОРДОННИХ ПСИХОЛОГІВ.....	20
1.1 Психофізіологія сприйняття звуку.....	20
1.2 Психологія сприйняття музики.....	32
1.3 Вплив музики на емоційну сферу людини.....	48
Висновки до теоретичної частини.....	63
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СПРИЙНЯТТЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ УЧНЯМИ МКЗК «ДДМШ» №18 М. ДНІПРО.....	64
2.1 Методи та методики дослідження сприйняття музичних творів.....	64
2. 2 Учасники емпіричного дослідження.....	67
2. 3 Результати психодіагностики та їх аналіз.....	69
Висновок до емпіричної частини.....	81
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Формування духовно багатой і соціально активної особистості підвищує значення музичного мистецтва в вихованні підростаючого покоління. Музика має сильний вплив на емоційну сферу людини, на розвиток дитячих емоцій і на виховання своїх почуттів. У психолого-педагогічній літературі підкреслюється, що музика є одним з найефективніших засобів для розвитку емоційної сфери людини, показує важливість виховання дітям здатності переживати художні образи музики як психологічної основи музичної культури та естетики / О.М.Леонт'єв, Б.М.Теплов/.

У дитинстві емоції виступають основою формою регуляції поведінки та процесу становлення особистості як цілісного утворення/ Л.С.Виготський, В.К.Котирло/. Вплив на дитину у молодшому шкільному віці через її емоційну сферу може виявитися ефективним за умови адекватного вибору його методів і засобів/ М.Й.Боришевський, О.В.Скрипченко, Т.М.Титаренко/.

У зв'язку з цим необхідно звернути увагу на важливі потенційні можливості музичної освіти для молодших школярів. Прослуховування музики викликає у дитини різні переживання і почуття, що створює психологічну основу, щоб опосередковано впливати на його емоційні стани, процеси і властивості і, отже, в процесі формування його особистості. Через це виникає необхідність вивчення емоційних проявів дітей у ситуації музичного сприйняття та деталей впливу музичних творів на емоційну сферу молодшого школяра.

Аналіз досліджень дає підстави стверджувати, що особливості емоційного сприймання музики молодшими школярами не були об'єктом окремого послідовного науково-психологічного вивчення. Концептуальна та дослідно-експериментальна не розробленість цієї проблеми зумовила вибір теми даного дослідження, аналізуються праці, у яких розглядається психологічна

сутність емоційного сприймання музики / В. м. Авдєєв, Л.Л. Бочкарьов, В. К. Вілюнас, Ж. Костюк, В. Д. Шостакович, К. В. Тарасова, р. Франсес, Д. Сержант, С. Рош/, се да уна опис емоційного сприйняття музики в процесі взаємодії *suje-to-obje-to* / В. К. Белобородова, Г. Н. Кечуашвіль, В. В. Медушевський, Е. В. Назайкінський, г. н. Тарасов, Б. М. Теплов, а. Сопчак, а. Веллек /, дана характеристика емоційного сприйняття музики як процесу взаємодії суб'єкта і об'єкта / Т. О. Баришева, Х. М. Василькевич, і. л. Вахнянська, Н. О. Ветлугіна, х. Г. Ісаєва, О. М. Лазаревська, М. А. Мацейків, С. І. Науменко, С.Бімберг, Е. Курт/.

Ці дослідження показують, що при правильній роботі, діти початкової школи можуть розвивати досить високий рівень музичного сприйняття, творчого музичного мислення, музикальності, а також емоційно-естетичного ставлення до музичних творів. При цьому дослідники відзначають загальний недостатній рівень музичного розвитку молодших школярів, слабе використання можливостей для впливу музики на формування емоційної сфери студентів у педагогічній практиці..

Оскільки сприйняття музики є не тільки важливим самостійним видом музичної діяльності, але й необхідним компонентом усіх її інших видів, її вивчення завжди було одним з основних завдань музичної психології, педагогіки та музикології. Розвитку музичного сприйняття надається універсальна роль. Її основними характеристиками є усвідомлення змісту музичного образу та переживання його виразного значення. / Б.В. Асафєв, Л.О. Мазель/.

Важливо, що сучасні дослідники включають процес емоційного сприйняття музики молодшими школярами в контексті діяльності. Вивчалися деякі суттєві аспекти залежності від музичної діяльності, розвитку музикознавства школярів у спеціально організованому процесі музичної освіти, складні та проблемні підходи.

Розглядається вплив процесу оволодіння первинними навичками, розуміння цих інструментів студентами початкового шкільного віку, залежність музичної діяльності учнів від їх особистісних характеристик..

Разом із тим дослідники констатують недостатність і неповноту науково-психологічних знань у сфері емоційних проявів молодших школярів у ситуації сприймання музики /Т.О. Баришеві /, впливу музики на формування дитячої особистості /Х. М. Василькевич, В.Д. Ост роменський/, психологічних механізмів музичних переживань / Л.Л.Бочкар'ов, А. Wellek/ та ін.

Розрив між реальними вимогами освітньої діяльності, значними потенційними можливостями для музичної освіти та недостатнім вивченням характеристик емоційного сприйняття музики молодшими школярами призвів до необхідності заповнити відповідний розрив.

Літературний огляд показав, що емоційне сприйняття музики загалом та молодших школярів зокрема привернуло увагу багатьох дослідників. Однак розгляд цього в основному здійснювався на теоретичному рівні, в той час як експериментальні дослідження в цій області явно недостатні.

Аналіз дослідження призвів до розуміння емоційного сприйняття музики як процесу сприйняття/прослуховування, відображаючи/шматок музики в її емоційному аспекті, враховуючи когнітивні, інтелектуальні та логічні компоненти, головним результатом яких є виникнення та розвиток музичного досвіду.

Об'єктом дослідження є емоційна сфера дітей молодшого шкільного віку у процесі сприймання і художнього відображення музики.

Предмет дослідження – особливості емоційного сприймання музики дітьми молодшого шкільного віку у зв'язку з їхнім особистісним становленням.

Мета дослідження полягала у виявленні істотних особливостей емоційного сприймання музики та зіставленні їх із загальними закономірностями особистісного розвитку учнів, з'ясування можливостей виховного впливу сприймання музики на дітей молодшого шкільного віку.

Гіпотеза дослідження. Особливості емоційного сприймання музики молодшими визначаються дією загально вікових закономірностей розвитку емоційної сфери, впливом статевих та індивідуально-психологічних / суб'єктивних і характерологічних / властивостей учнів. Протягом молодшого шкільного віку емоційне сприймання музики індивідуалізується, посилюється його орієнтація на внутрішній світ дитини. Емоційне сприймання музики молодшими школярами містить у собі значні можливості виховного впливу на дітей.

Для досягнення мети дослідження та перевірки гіпотези було поставлено такі **завдання**:

1. Дослідити статовікові, суб'єктивні та характерологічно зумовлені особливості емоційного сприймання музики молодшими школярами.
2. Простежити вікову динаміку формування цих особливостей.
3. Визначити перспективні напрямки використання виховних можливостей емоційного сприймання музики у психолого-педагогічній взаємодії з учнями молодшого шкільного віку.
4. Провести відбір методик емпіричного дослідження.
5. Провести психодіагностику та здійснити аналіз отриманих результатів.
6. Сформулювати отримані висновки.

Для розв'язання поставлених завдань було застосовано такі **методи**

та методики дослідження та спостереження, бесіди з учнями і вчителями, експертна оцінка, вивчення документації, індивідуальне прослуховування учнями музичних творів із наступним відтворення їх емоційно-образного змісту у малюнках і словесних звітах, методи статистичної обробки кількісних показників. Тобто, нами були використані три групи методів:

теоретичні (аналіз та синтез літературних джерел), **емпіричні** - спостереження, бесіди та психодіагностика, **математико-статистичні** – метод середніх значень.

Наукова новизна дослідження полягає у вивченні цілісного процесу емоційного сприймання музики молодшими школярами у різних його аспектах, виявлення його істотних статево-вікових, суб'єктних та характерологічно зумовлених особливостей, визначені найбільш типових особливостей емоційного сприймання музики дітьми молодшого шкільного віку.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у поглибленні уявлень про розвиток емоційної сфери людини, про закономірності вікової динаміки сприймання музики в молодшому шкільному віці, уточненні й розширенні знань про вплив музичного мистецтва на процес формування особистості.

Практичне значення роботи визначається експериментальним обґрунтуванням позитивного впливу спеціально організованих занять музикою на процес емоційного та взагалі особистісного розвитку дітей молодшого шкільного віку, підтвердженням значних компенсаторних та психокорекційних можливостей емоційного сприймання музики молодшими школярами, виявленням особливостей дітей, найбільш вразливих на впливи музики.

Структура роботи: Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку літературних джерел.

ВИСНОВОК

В результаті аналізу літератури, присвяченої цій темі, ми робимо висновок, що традиційне визначення музичного сприйняття включає в себе здатність переживати почуття і настрої, висловлені композитором в музичному твору, і отримувати від неї естетичне задоволення. Проблема музичного сприйняття пов'язана не тільки з виявленням характеристик музики і її мови, але і з поглибленням наших уявлень про природу людини і його здібності.

У музикології немає проблеми, яка не цікавить психологію. До того ж, при вивченні музики та музичної діяльності, не можна обійтися із застосуванням психологічних знань. Таким чином, музикологія у взаємодії з психологією представляє нам можливість розширити межі пізнання людської особистості.

Ми експериментально доказали, що впровадження музичних творів у навчальний процес у школі поліпшує психологічний стан досліджуваних.

Для поліпшення емоційного і функціонального стану невід'ємних середніх учнів, а особливо тих, що мають особливі упередження, рекомендується використовувати звук музики як звуковий фон. На розсуд адміністрації та вчителів, це перерви, час перед початком занять, коли студенти зустрічаються в коридорі, коридорах, аудиторіях. Також можливе використання звуку музики як фону під час занять роботою та фізичним вихованням, суботніми ночами, змаганнями, виставками та іншими шкільними заходами.

На підтримку цієї думки можна навести два факти. По-перше, молодші школярі однозначно представляють неамбівалентні твори, в яких проявляється негативний емоційний знак завдяки емоціям, пов'язаним зі страхом. Тобто ці види негативних емоцій, які вже дозріли до сприйняття, відбилися в них цілком і всебічно.

По-друге, з віком молодших школярів зростає здатність правильно проявляти негативні емоції різних модальностей, що може означати перспективну лінію формування емоційної сфери: посилюють доцільність сприйняття емоцій, як позитивних, так і негативних, їх баланс, а також, очевидно, доцільність сприйняття амбівалентних емоцій за ознакою.

Результати дослідження дозволили прояснити твердження про те, що при сприйнятті музики наймолодшим учням емоційні процеси взаємодіють і тісно переплітаються з інтелектуальними процесами, але при цьому залишаються домінуючими.

Деякі характеристики такого сприйняття перетворюються на дещо сильніший зв'язок з інтелектуальною сферою / наприклад, студенти, які навчаються краще сприймають музику більш позитивно /, однак, ця залежність є більш частковою, ніж універсальною. Емоційні процеси, що відбуваються під час сприйняття музики молодшими школярами, характеризуються важливою автономією інтелектуальної сфери дітей.

Це можна розглядати як подальше підтвердження бажності вивчення процесу музичного сприйняття як емоційного сприйняття, принаймні, в початковій школі.

Наші результати показали, що регулярні та систематичні уроки музики сприяють посиленню, заточенню та акцентуванню деяких характеристик емоційного сприйняття музики молодшими студентами.

Студенти, які проходять спеціальну музичну підготовку, можуть глибше і повністю відрізнити індивідуальні особливості музичного твору, і відтворити музичні образи більш точно і доречно за допомогою візуального мистецтва. Вони краще відчувають динаміку, розвиток музичного твору,

його зміст і емоційний і образний характер, ідентифікуються більш продуктивно з музичними образами, що виникають у них.

Індивідуальні гендерні відмінності, зафіксовані в емоційному сприйнятті музики молодшими школярами, легко вписуються в традиційне значення гендерних рольових стереотипів, вони відповідають особливостям соціалізації хлопчиків і дівчаток. Об'єктні орієнтації та емоційна спрямованість виставки музичних творів дітей обох статей підтверджують переважно інструментальний характер чоловічої і більш виразної соціалізації жіночої статі.

Проте гендерні відмінності у сприйнятті музики не були такими значними, як можна було б очікувати. По-перше, переважають характеристики, спільні для обох статей.

Проведені дослідження виявили деякі особливості емоційного сприйняття музики молодшими студентами за своїми особистими характеристиками.

Таким чином, було встановлено, що сприйняття музики екстравертованими дітьми більш орієнтоване на відображення об'єктивних властивостей музичного твору, тоді як сприйняття музики інтровертами найбільш сильно визначається власним емоційним станом.

Можливості вільного самовираження в процесі емоційного сприйняття музики важливіші для пасивних студентів. Активні діти виражають себе легше в інших областях, тому ця діяльність менш значимою для них.

Емоційне сприймання музики молодшими школярами продемонструвало більшу схильність емоційно неврівноважених учнів розв'язувати свої емоційні проблеми за рахунок навколишніх у процесі спілкування з ними, тоді як емоційно врівноваженні діти намагаються робити це шляхом досягнення більшої автономності, незалежності від оточення.

Проявилася дещо сильніша акцентованість агресивних дітей на своїх особистих якостях і проблемах та підвищення стереотипності їхніх реакцій і поведінки.

Результати дослідження показали, що загальновікові закономірності емоційного сприймання музики молодшими школярами / переважною їх більшістю / найбільше наближені до особливостей сприймання музики їхніми ровесниками, поведінка яких відзначається екстравертованістю і доброзичливістю, не агресивністю.

Цю залежність ми бачимо як прояв більш загальних моделей розвитку особистості початкової школи-віку.

Протягом початкового шкільного віку розширюються і поглиблюють можливості емоційного сприйняття музики. З віком студенти все частіше сприймають і відображають емоційний настрій творів, показуючи кращу пристосованість до самого процесу музичного сприйняття. Зростає відповідність суб'єктивних переживань об'єктивним характеристикам музичних творів.

Водночас серед молодших школярів поступово зростає тенденція індивідуалізувати емоційне сприйняття музики, відійти від стереотипів. Однак, за нашими даними, оригінальність представлення музики залежить більше від індивідуальних характеристик, ніж від віку.

Вікові зміни в орієнтації емоційного сприйняття музики молодших школярів по відношенню до об'єкта вказують на підвищення важливості їх самосприйняття, відображення від цього процесу та зменшення залежності від зовнішніх об'єктів та обставин.

Зміни емоційного підходу до музичного сприйняття відображають вікові характеристики емоційної сфери молодших школярів, а також процеси підготовки та подальшого переходу до підліткового етапу становлення особистості. "Баланс емоцій" змінюється в напрямку забезпечення емоційних основ для процесів самоствердження і саморегуляції підлітків.

Важливим є той факт, що процес емоційного сприйняття музики молодшими школярами приховує важливі компенсаторні можливості. У нашому навчанні це найбільш яскраво виявилось по відношенню до студентів, які недостатньо добре вчилися або які недостатньо активні. А в

інших ситуаціях при спілкуванні з дітьми різного роду ми неодноразово спостерігали за цією цінною властивістю цього процесу.

З отриманих результатів підтверджено важливі психокорективні та освітні можливості емоційного сприйняття музики в роботі з учнями початкової школи.

У закінченні підсумовуються результати виконаного дослідження, намічаються перспективи подальшого вивчення досліджуваної проблеми. Результати дослідження підтвердили висунуті гіпотези і дозволили зробити такі висновки:

1. Емоційне сприйняття музики молодшими школярами характеризується високим ступенем цілісності, спробою уникнути різноманітності і мультимодальності. Хоча амбівалентне, модально різноманітне сприйняття існує як тенденція, воно нестійке.

2. У емоційному сприйнятті музики молодшими школярами чітко переважають позитивні емоції. Правильне сприйняття музичних творів з негативною емоційною ознакою ускладнюється відносною незрілістю емоційної сфери молодших школярів. Перспективна лінія його навчання полягає в розвитку як позитивних, так і негативних емоцій, його рівноваги, посиленні амбівалентності, що потім забезпечить умови для все більш адекватного емоційного сприйняття музики.

3. Хоча спостерігається вплив когнітивних процесів на емоційне сприйняття музики молодшими школярами, в цілому це сприйняття призводить до досить високого ступеня автономності від інтелектуальної сфери.

4. Гендерні відмінності, які виявляються в емоційному сприйнятті музики молодшими школярами, збігаються переважно зі змістом традиційних стереотипів гендерної ролі, вони відповідають особливостям сексуальної соціалізації хлопчиків і дівчаток. Загалом у цьому процесі переважають спільні властивості, притаманні дітям обох статей.

5. На емоційне сприйняття музики молодшими школярами впливає індивідуально - особистісні характеристики учнів: Екстраверсія - інтроверсія, активність-пасивність, емоційна рівновага - емоційна дисбаланс, агресивність - доброзичливість. Загалом, вікові характеристики сприйняття музики молодшими школярами найближче до їх сприйняття неагресивними екстровертами.

6. Під час початкового шкільного віку розширюються та поглиблюються можливості емоційного сприйняття музики, підвищується їх адекватність. При цьому індивідуалізоване емоційне сприйняття музики, зміцнюється її орієнтація на внутрішній світ, власна емоційна сфера студентів.

7. В емоційному сприйнятті музики молодшими школярами елементи дозрівання емоційної сфери проявляються в напрямку їх підготовки до наступного переходу до підліткової стадії розвитку особистості.

8. Розвиток здатності емоційно сприймати музику може значно сприяти дії компенсаторних механізмів у учнів початкової школи, забезпеченню успішної психокорекції в навчальному процесі, зокрема в вихованні дітей, які мають труднощі в інтелектуальному розвитку та деяких інших аспектах. Особистісний розвиток.

Дослідження виявило суттєві особливості емоційного сприйняття музики молодшими школярами щодо ширших зразків психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку, це дозволило підламати її значення в контексті загального процесу формування особистості дитини.

Виявлені характеристики не охоплюють всіх аспектів явища, що вивчається. Зокрема, залишаються відкритими питання щодо закономірностей розвитку емоційного сприйняття музики під час переходу від верхнього дошкільного до початкової школи та від початкової школи до підліткового віку, конкретних способів використання характеристик цього процесу у виховній роботі з дітьми шкільного віку.